

CZU: 343.37(478)

**CONSIDERAȚII TEORETICE ȘI PRACTICE PRIVIND INFRAȚIUNILE DE
PRACTICARE ILEGALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR
(art.241 DIN CODUL PENAL)**

Vitalie STATI, Denis BĂBĂLĂU*

Universitatea de Stat din Moldova

*Universitatea de Stat din Moldova, Judecătoria Chișinău, mun. Chișinău

În prezentul studiu analizei sunt supuse temeiul real și temeiul juridic ale răspunderii penale pentru faptele incriminate la art.241 CP RM. Sunt stabilite caracteristicile obiectului juridic și ale obiectului imaterial în cazul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM. Se arată că noțiunea „activitate de întreprinzător”, utilizată în art.241 CP RM, are același înțeles ca și noțiunea „activitate de întreprinzător” folosită în art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Se relevă forma și conținutul faptei prejudiciabile specificate la art.241 CP RM, prin prisma prevederilor de la lit.a)-d) art.125 CP RM. Se argumentează că calificarea desfășurării activității de întreprinzător fără licență în baza art.241 CP RM (coroborat cu lit.b) art.125 CP RM) ar însemna nu altceva decât aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă de alin.(2) art.3 CP RM. Sunt profilate particularitățile ce caracterizează consumarea infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM. Se stabilește că scopul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM este cel de asigurare a unei surse permanente de venituri. Sunt relevate ipotezele în care subiectul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM are o calitate specială. Nu în ultimul rând, sunt elucidate criteriile de delimitare a infracțiunilor specificate la art.241 CP RM de infracțiunile prevăzute la art.190, 241¹, 244, 244¹ și altele din Codul penal.

Cuvinte-cheie: *practicare ilegală a activității de întreprinzător, întreprindere, profit, înregistrare, genuri de activitate interzise de legislație, licență, mărci, coduri fiscale, două sau mai multe persoane, folosirea situației de serviciu.*

**SOME THEORETICAL AND PRACTICAL CONSIDERATIONS WITH REGARD TO
THE OFFENCE OF ILLEGAL PRACTICE OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY
(art.241 OF THE PENAL CODE)**

In this study there are analyzed both the factual basis and the legal basis of the penal liability for the offences criminalized in art.241 PC RM. There are also established the features of the legal object and the immaterial object of the offenses referred to at art.241 PC RM. It is argued that the concept of "entrepreneurial activity", applied in art.241 PC RM, has the same meaning as the concept of "entrepreneurial activity", applied in art.1 of the Law on entrepreneurship and enterprises. It is established the form and the contents of the prejudicial act specified in art.241 PC RM, according to the provisions of lett.a)-d) art.125 PC RM. It is argued that the qualification of the offence of illegal performance of entrepreneurial activity without a license under art.241 PC RM (in conjunction with lett.b) art.125 PC RM), would mean nothing but the application by analogy of the penal law, which is prohibited by par.(2) art.3 PC RM. There are pointed out the features of the consummation phase of the offences referred to at art.241 PC RM. It is substantiated that the purpose of the offences set forth in art.241 PC RM is the purpose of ensuring a permanent source of income. There are established the cases within which the subject of the offences under art.241 PC RM has a special quality. Last but not least, there are clarified the delimitation criteria between the offences specified in art.241 PC RM and the offences under art.190, art.241¹, art.244, art.244¹ and other articles of the Penal Code.

Keywords: *illegal performance of entrepreneurial activity, enterprise, income, registration, activities prohibited by law, license, brands, tax codes, two or more persons, misusing of position.*

Introducere

Activitatea de întreprinzător constituie o garanție a securității economice a întregului angrenaj social, iar desfășurarea liberă a acestei activități are un impact benefic asupra calității vieții tuturor membrilor societății. În același timp, practicarea ilegală a activității de întreprinzător stimulează proliferarea economiei tenebre. Tocmai economia tenebră constituie una dintre cauzele principale ale șomajului, ale scăderii nivelului de trai al populației, ale emigrării forței de muncă etc. Cei care comit infracțiunile specificate la art.241 CP RM se autoexclud din sfera raporturilor juridice desfășurate în sfera activității de întreprinzător. Astfel, pericolul social al respectivelor infracțiuni constă nu în aceea că făptuitorul obține un profit, dar în aceea că făptuitorul se eschivează de la controlul din partea statului. Pierderea de către stat a controlului asupra activității de

întreprinzător duce la aceea că statul nu poate evalua obiectiv care produse sunt fabricate, care este volumul operațiunilor comerciale, care este numărul persoanelor antrenate în sfera activității de întreprinzător etc. În lipsa unor astfel de date, statul nu poate realiza o politică economică, financiară și fiscală echilibrată.

Posibilele cauze ale comiterii infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM rezultă implicit din textul Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 11.07.2012 [1]: „La etapa desfășurării afacerii, întreprinzătorii se confruntă cu o serie de condiții obligatorii impuse diferitelor genuri de activități și suportă bariere și costuri administrative legate de: numărul mare al inspecțiilor de stat; frecvența și modalitatea de prezentare a rapoartelor și a informațiilor obligatorii; modalitatea de achitare a impozitelor și, respectiv, consumul de timp; obținerea unui număr impunător de acte permissive pentru construcții, instalații, echipamente, materii prime, produse și servicii, inclusiv pentru cele importate și exportate; formalități, proceduri și reguli anevoioase și netransparente în administrarea vamală și în asigurarea declarării vamale la importul și la exportul de mărfuri și servicii etc.” Până la soluționarea tuturor acestor probleme, este justificată păstrarea în Codul penal a articolului 241.

În art.241 CP RM, sub denumirea marginală de practicare ilegală a activității de întreprinzător sunt reunite două variante-tip de infracțiune și o singură variantă agravată de infracțiune.

La concret, prima variantă-tip de infracțiune, specificată la alin.(1) art.241 CP RM, se exprimă în practicarea ilegală a activității de întreprinzător, soldată cu obținerea unui profit în proporții mari.

Varianta agravată de infracțiune, consemnată la lit.b) și c) alin.(2) art.241 CP RM, presupune că infracțiunea prevăzută la alineatul (1) este săvârșită:

- de două sau mai multe persoane (lit.b));
- cu folosirea situației de serviciu (lit.c)).

Cea de-a doua variantă-tip de infracțiune, specificată la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM, constă în practicarea ilegală a activității de întreprinzător, soldată cu obținerea unui profit în proporții deosebit de mari.

După această notă introductivă, vom trece la examinarea elementelor constitutive și a elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM.

Rezultate obținute și discuții

Relațiile sociale cu privire la economia națională formează *obiectul juridic generic* al infracțiunilor specificate la art.241 CP RM. Din obiectul juridic generic al infracțiunii derivă obiectul juridic special al infracțiunii. *Obiectul juridic special* al infracțiunilor analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la practicarea legală a activității de întreprinzător. În esență, practicarea legală a activității de întreprinzător presupune că activitatea în cauză este practică în condițiile legii (în sensul larg al cuvântului). În acest context, prin „practicarea în condițiile legii” avem în vedere respectarea atât a interdicției impuse de art.241 CP RM, cât și a dispozițiilor normative extrapenale de referință la care face trimitere acest articol.

Noțiunea „activitate de întreprinzător”, utilizată în art.241 CP RM, are același înțeles ca și noțiunea „activitate de întreprinzător”, folosită în art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 03.01.1992 [2]. Fiecare dintre semnele constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător”, în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, are un caracter necesar, dar nu și suficient. Absența oricăruia din aceste semne presupune că activitatea nu poate fi considerată activitate de întreprinzător. De aceea, nu oricare activitate de fabricare a produselor, de executare a lucrărilor sau de prestare a serviciilor reprezintă o activitate de întreprinzător.

Comercializarea mărfurilor, activitățile bancare, de investiții, operațiunile cu titluri de valoare, de editare sau de asigurare intră sub incidența definiției noțiunii „activitate de întreprinzător”, formulate în art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Când privește transmiterea proprietății imobiliare în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct), aceasta poate fi considerată activitate de întreprinzător doar atunci când presupune prezența tuturor celor opt semne constitutive ale noțiunii „activitate de întreprinzător” în sensul art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În cazul în care unul dintre aceste semne lipsește, transmiterea proprietății imobiliare în posesie și/sau în folosință (locațiune, arendă, uzufruct) nu poate fi considerată activitate de întreprinzător.

O tranzacție singulară sau chiar o pluralitate de tranzacții singulare nu trebuie confundată cu activitatea de întreprinzător, care este practică sistematic, pentru a-i asigura întreprinzătorului o sursă permanentă de venituri. În art.241 CP RM, sintagma „activitate de întreprinzător” desemnează nu pur și simplu o activitate. Ea desemnează o activitate care constituie o faptă, o singură faptă. Ar fi cu totul incorect ca art.241 CP RM să fie aplicat doar atunci când s-ar comite trei sau mai multe infracțiuni prevăzute de acest articol.

Activitatea de întreprinzător trebuie deosebită de activitatea profesională, adică de activitatea persoanelor care exercită profesii liberale: notari, avocați, executori judecătorești, mediatori etc. De asemenea, aflarea unei persoane în raporturi de muncă cu anagjatorul său exclude calificarea faptei acelei persoane în baza art.241 CP RM. Aceasta întrucât activitatea de întreprinzător este o activitate economică independentă. În opoziție, activitatea de muncă nu este una independentă, deoarece presupune îndeplinirea de către salariat a indicațiilor angajatorului.

Infrațiunile prevăzute la art.241 CP RM nu au obiect material. Din acest punct de vedere, are dreptate V.Spaltu când afirmă: „În cazul săvârșirii infrațiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător, relațiile sociale amenințate nu sunt încorporate într-o entitate materială” [3, p.169].

Produsele fabricate în rezultatul practicării ilegale a activității de întreprinzător constituie nu obiectul material al infrațiunilor prevăzute la art.241 CP RM, ci *produsul* acestora. În același timp, actele sau informațiile neautentice (false), prezentate de către făptuitor în vederea înregistrării de stat a activității de întreprinzător, nu pot reprezenta nici obiectul material (imaterial) al infrațiunilor specificate la art.241 CP RM, nici mijlocul de săvârșire a acestora.

În situația consemnată la lit.d) art.125 CP RM, infrațiunea specificată la alin.(1) art.241 CP RM poate avea ca *obiect imaterial*: 1) codul fiscal străin, adică codul fiscal autentic aparținând unui alt contribuabil, care practică legal activitatea de întreprinzător; 2) codul fiscal plastografiat (fals).

Datorită specificului lor, infrațiunile prevăzute la art.241 CP RM nu au victimă. Este adevărat că aceste infrațiuni sunt săvârșite în dauna statului. Însă, statul nu poate fi victimă a infrațiunilor analizate. În această privință ne raliem punctului de vedere exprimat de I.Selevestru: „Doar în conjunctura dreptului penal internațional un stat poate evolua ca victimă a infrațiunii (de exemplu, ca victimă a agresiunii din partea unui alt stat). În contrast, în conjunctura dreptului penal național, în calitate de victimă poate să apară o persoană juridică care reprezintă statul, nu statul însuși. Statul este cel care apără ordinea de drept împotriva infrațiunilor. Această concluzie reiese din alin.(1) art.2 CP RM. Ar fi impropriu ca din postura de victimă a infrațiunii statul să-și exercite calitatea de apărător al ordinii de drept. Un stat care evoluează în această postură este un stat care se declară incapabil de a-și apăra cetățenii împotriva infrațiunilor. Este un stat ca și cum inexistent” [4].

Din analiza dispoziției art.241 CP RM rezultă că *latura obiectivă* a infrațiunilor prevăzute la acest articol are următoarea structură:

- 1) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea (și inacțiunea) de practicare ilegală a activității de întreprinzător;
- 2) urmările prejudiciabile, și anume – obținerea unui profit în proporții mari (în cazul infrațiunii specificate la alin.(1) art.241 CP RM) sau a unui profit în proporții deosebit de mari (în ipoteza infrațiunii prevăzute la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM);
- 3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Respectând această ordine, vom începe examinarea semnelor laturii obiective a infrațiunilor specificate la art.241 CP RM cu analiza faptei prejudiciabile.

Astfel, potrivit art.125 CP RM (care este o normă accesorie în raport cu art.241 CP RM), prin „practicare (desfășurare) ilegală a activității de întreprinzător” se înțelege, după caz:

- a) desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate;
- b) desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație;
- c) desfășurarea activității de întreprinzător prin intermediul filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale și altor unități neînregistrate în modul stabilit de legislație;
- d) desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică și fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când folosirea sau indicarea lor este prevăzută de legislație, ori desfășurarea acestei activități cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate.

În continuare, respectând consecutivitatea prezentării de către legiuitor, în art.125 CP RM, a modalităților normative ale practicării (desfășurării) ilegale a activității de întreprinzător, vom supune analizei fiecare dintre aceste modalități:

- a) *desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate*

În sensul prevederii de la lit.a) art.125 CP RM, atunci când omite înregistrarea sau reînregistrarea activității de întreprinzător, făptuitorul încalcă prevederile de la alin.(1) art.27 al Legii cu privire la antreprenariat și întreprinderi, precum și de la lit.a) alin.(2) art.8 din Codul fiscal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.04.1997 [5]. Înregistrarea sau reînregistrarea întreprinderii trebuie făcută, după caz, conform: 1) Legii

privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 19.10.2007 [6]; 2) Hotărârii Guvernului Republicii Moldova privind înregistrarea gospodăriilor țărănești (de fermier), nr.977 din 14.09.2001 [7], etc.

Dacă se încalcă reglementările menționate mai sus, atunci desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate se califică în baza art.241 CP RM.

În alt context, trebuie de menționat că în cazul în care practicarea activității financiare este desfășurată fără înregistrare, art.241¹ CP RM este o normă specială în raport cu art.241 CP RM. În aceste condiții, urmează a fi aplicat numai art.241¹ CP RM. Explicația constă în următoarele: activitatea financiară (în sensul art.241¹ CP RM) este o activitate de prestare a serviciilor financiare, privită ca gen al activității de întreprinzător.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrare nu poate fi privită ca o modalitate specifică de tănuire a obiectelor impozabile: subiectului infracțiunii îi lipsește calitatea de persoană care este sau reprezintă un contribuabil. De aceea, în astfel de cazuri este aplicabil art.241 CP RM (nu și) art.244 CP RM).

Nu intră sub incidența art.241 CP RM prezentarea spre înregistrare de acte sau informații neautentice (false). O asemenea faptă este sancționată conform alin.(8) art.263 din Codul contravențional. De asemenea, nu se aplică alin.(1) art.241 CP RM în situația în care activitatea se desfășoară în baza licenței de avocat, de notar, de executor judecătoresc, de mediator sau în baza patentei de întreprinzător fără a fi înregistrat ca plătitor de contribuții de asigurări sociale de stat în termen de 10 zile lucrătoare din momentul obținerii dreptului de a desfășura activitatea. O asemenea faptă este sancționată potrivit alin.(2) art.263 din Codul contravențional.

La alin.(3) art.3 al Legii cu privire la patenta de întreprinzător, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 15.07.1998 [8], se prevede: desfășurarea activității de întreprinzător în baza patentei nu impune înregistrarea de stat. Desfășurarea activității de întreprinzător în lipsa patentei de întreprinzător atrage răspunderea în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional, nu conform art.241 CP RM.

b) desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație

La alin.4 art.10 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi se stabilește: „Pentru desfășurarea activității fără licență sau a activităților interzise pe teritoriul Republicii Moldova, precum și a celor permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat (sublinierea ne aparține – *n.a.*), organele fiscale, Camera de Licențiere sau alt organ abilitat cu atribuția de eliberare a licenței aplică amendă în mărimea venitului brut din realizarea obținută în urma activităților menționate”. În alin.1-3 art.10 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi se dezvoltă ideea ce se conține la alin.4 art.10 al actului legislativ în cauză: „Întreprinderea este în drept să practice orice genuri de activitate, cu excepția celor interzise de lege” (alin.1); „Întreprinderea are dreptul să practice anumite genuri de activitate, determinate de legislație, numai după ce a obținut licența pentru genul respectiv de activitate ...” (alin. 2); „Exclusiv întreprinderilor de stat li se permite: ...” (alin.3).

Din aceste dispoziții legale reiese că trebuie deosebite următoarele trei ipoteze:

- 1) desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație;
- 2) desfășurarea unor genuri de activitate permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat;
- 3) desfășurarea activității de întreprinzător fără licență.

Ultimele două ipoteze nu se regăsesc în dispoziția de la lit.b) art.125 CP RM și, implicit, în dispoziția de la art.241 CP RM. Din aceste considerente, răspunderea pentru desfășurarea unor genuri de activitate, permise în mod exclusiv întreprinderilor de stat, poate fi doar cea stabilită de alin.4 art.10 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În același timp, în ipoteza desfășurării activității de întreprinzător fără licență, răspunderea se aplică în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional.

În analiza pe care o efectuăm nu putem face abstracție de concluziile formulate în Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit.b) din Codul penal, a articolelor 7 alin.(7), 39 pct.5), 313 alin.(6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit.d) și 16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător) (Sesizarea nr.37g/2016): „Curtea a reținut că dispoziția de la lit.b) art.125 CP RM, și anume „desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație”, este distinctă de „desfășurarea unei activități fără licență”. Or, în această din urmă situație, activitatea nu face parte din categoria genurilor interzise de lege, ci este una permisă, care însă urmează a fi desfășurată în condițiile legii. De asemenea, Curtea a observat că desfășurarea unei activități în lipsa licenței nu se regăsește nici în celelalte dispoziții ale art.125 CP RM, ci doar în Codul contravențional. Prin urmare, dispoziția cuprinsă la lit.b) art.125 CP RM nu este una neclară. Dimpotrivă, din redacția acestui articol și a art.263 din Codul contravențional rezultă cu claritate că desfășurarea activității de întreprinzător fără licență nu este pasibilă decât de

sanctiune contravențională, și nu penală. În această ordine de idei, Curtea a reamintit că unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului și ale statului de drept îl constituie principiul legalității. În acest sens, Curtea a subliniat că, în conformitate cu principiul interzicerii interpretării extensive a legii penale, analogia nu este niciodată permisă în dreptul penal în detrimentul inculpatului. Dimpotrivă, în domeniul penal, legea este de strictă interpretare. În acest context, însăși Constituția, în articolul 22 garantează că nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. În consecință, Curtea a conchis că lit.b) art.125 CP RM este constituțională, în măsura în care, în redacția actuală, nu este interpretată ca incriminând fapta de desfășurare a activității de întreprinzător fără licență” [9].

Așadar, calificarea desfășurării activității de întreprinzător fără licență în baza art.241 CP RM (coroborat cu lit.b) art.125 CP RM) ar însemna nu altceva decât aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă de alin.(2) art.3 CP RM. Desfășurarea activității de întreprinzător fără licență poate fi calificată doar conform alin.(4) art.263 CP RM.

Din această perspectivă, prezintă interes următoarea speță din practica judiciară: *G.V. a fost învinuit de comiterea infracțiunii specificate la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM. În fapt, acesta deținea funcția de administrator al întreprinderii „E.” S.R.L. Întreprinderea în cauză a fost înregistrată la 01.04.1993. La 13.05.2003, lista genurilor de activitate desfășurate de întreprinderea „E.” S.R.L. a fost completată cu activitatea de furnizare și (sau) transport, distribuire a gazelor naturale. Pentru desfășurarea acestei activități a fost obținută licența valabilă până la 03.01.2009. După expirarea acestui termen respectiva întreprindere a prestat, până la 31.12.2010, servicii de furnizare a gazelor naturale către consumatorii din comuna Hârtopul Mare, raionul Criuleni. În timpul examinării cauzei în instanța de judecată s-a stabilit că G.V. a fost sancționat pentru aceeași faptă în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional. Drept urmare, procesul penal, pornit împotriva acestuia în conformitate cu lit.f) alin.(2) art.241 CP RM, a fost încetat [10].* Observăm că, în acest caz, fap-tuitorul a fost tras la răspundere în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional, pentru desfășurarea activității de întreprinzător fără licență. Ulterior, s-a încercat tragerea lui la răspundere penală pentru aceeași faptă conform art.241 CP RM. Considerăm întemeiată aplicarea alin.(4) art.263 din Codul contravențional, chiar dacă mărimea profitului obținut a constituit 415.299 de lei. Or, întreprinderea „E.” S.R.L. era înregistrată, însă desfășura activitatea de întreprinzător fără licență. Aplicarea art.241 CP RM ar fi fost neîntemeiată. Însă, cauza unei asemenea soluții constă nu în necesitatea respectării principiului „*non bis in idem*”. Aceasta întrucât alin.(4) art.263 din Codul contravențional și art.241 CP RM nu stabilesc răspunderea pentru aceeași faptă. Adevărata cauză se exprimă în aceea că art.241 CP RM nu prevede răspunderea pentru desfășurarea activității de întreprinzător fără licență.

Totodată, în prima ipoteză enunțată mai sus – desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație – este important ca activitățile interzise să nu fie prevăzute de norme speciale penale (de exemplu, de art.165, 206, 208¹, 217¹-217³, 219, 220 sau altele din Codul penal) ori contravenționale (de exemplu, de art.89, 90, 356 sau altele din Codul contravențional). Aplicarea unor asemenea norme speciale exclude necesitatea aplicării art.241 CP RM, privit ca normă generală.

c) desfășurarea activității de întreprinzător prin intermediul filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale și altor unități neînregistrate în modul stabilit de legislație

Atunci când omite înregistrarea filialelor sau reprezentanțelor, făptuitorul încalcă prevederile art.27 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, precum și ale art.12 al Legii privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali.

Atunci când omite înregistrarea altor unități, făptuitorul încalcă prevederile alin.2 art.21 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Prin „altă unitate”, în sensul lit.c) art.125 CP RM, trebuie de înțeles subdiviziunea unei persoane juridice (alta decât filiala, reprezentanța, sucursala, secția, magazinul, depozitul sau unitatea comercială), situată în afara locului de reședință de bază a acestei persoane juridice, care exercită unele dintre atribuțiile acesteia și care este pasibilă de înregistrare de stat. Astfel de unități sunt nominalizate exhaustiv în anexa nr.14 la Ordinul Inspectoratului Fiscal Principal de Stat cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind evidența contribuabililor, nr.299 din 02.05.2012 [11].

Desfășurarea activității de întreprinzător prin intermediul unităților neînregistrate în modul stabilit de actele normative specificate mai sus intră sub incidența prevederilor lit.c) art.125 CP RM și, implicit, poate fi calificată potrivit art.241 CP RM.

d) desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică și fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când folosirea sau indicarea lor este prevăzută de legislație, ori desfășurarea acestei activități cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate

În ipoteza analizată, inacțiunea care însoțește acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător se prezintă sub oricare din următoarele două modalități normative: 1) neutilizarea mărcilor comerciale și de fabrică, atunci când folosirea lor este prevăzută de legislație; 2) neindicarea în documente a codurilor fiscale, atunci când indicarea lor este prevăzută de legislație. De asemenea, ipoteza analizată se va atesta atunci când acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător va fi însoțită de acțiunea de utilizare a unor coduri fiscale străine sau plastografiate.

În conformitate cu Legea privind protecția mărcilor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.02.2008 [12], marca reprezintă orice semn (vizual, sonor, olfactiv, tactil) care servește la individualizarea și deosebirea produselor și/sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice. Înregistrarea mărcii conferă titularului dreptul exclusiv asupra acesteia. Dreptul exclusiv asupra mărcii produce efecte pentru terți începând cu data publicării în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială al Republicii Moldova sau începând cu data înscrierii în Registrul internațional al datelor referitoare la înregistrarea mărcii. Din acest moment, neutilizarea de către terți a mărcii atrage răspunderea conform art.241 CP RM.

Marca nu se confundă cu firma (denumirea). De aceea, se va aplica răspunderea conform alin.(6) art.263 din Codul contravențional în cazul desfășurării activității de întreprinzător cu încălcarea dreptului la firmă (denumire), stabilit de lege, și a modului de utilizare a firmei.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică, în cazul când folosirea lor este prevăzută de legislație (în sensul prevederii de la lit.d) art.125 CP RM) urmează a fi deosebită de infracțiunea de concurență neloială, în modalitatea specificată la lit.d) art.246¹ CP RM (atunci când aceasta presupune ipoteza folosirii mărcii comerciale într-o manieră care să producă confuzie cu cele folosite legitim de un alt agent economic). Astfel, infracțiunea de concurență neloială (atunci când presupune ipoteza în cauză) implică folosirea mărcii. În opoziție, infracțiunea specificată la art.241 CP RM (atunci când presupune desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică, în cazul când folosirea lor este prevăzută de legislație) implică omisiunea folosirii mărcii.

În mod similar, desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică, în cazul când folosirea lor este prevăzută de legislație (în sensul prevederii de la lit.d) art.125 CP RM) trebuie deosebită de infracțiunea specificată la alin.(2) art.185² CP RM. În acest caz, deosebirea este următoarea: în ipoteza enunțată mai sus, infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.241 CP RM presupune omisiunea folosirii mărcii. În contrast, infracțiunea specificată la alin.(2) art.185² CP RM presupune utilizarea mărcii. În special, ne referim la una dintre modalitățile normative cu caracter alternativ ale infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.185² CP RM: utilizarea fără consimțământul titularului a mărcii protejate sau a unui semn care, din cauza identității ori similitudinii cu marca înregistrată și a identității ori similitudinii produselor sau serviciilor acoperite de semn și de marcă, generează riscul de confuzie în percepția consumatorului.

În alt context, făptuitorul încalcă prevederile art.86 și 165 din Codul fiscal în cazul în care desfășoară activitatea de întreprinzător utilizând coduri fiscale străine sau plastografiate ori omițând indicarea în documente a codurilor fiscale.

În situația utilizării unor coduri fiscale străine, cele săvârșite urmează a fi calificate suplimentar conform art.196 CP RM sau art.106 din Codul contravențional. În astfel de situații, victimă este contribuabilul de bunăcredință al cărui cod fiscal îl utilizează făptuitorul. În aceste împrejurări, atestăm prezența a două urmări prejudiciabile: 1) profitul în proporții mari sau deosebit de mari care se află în legătură de cauzalitate cu acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător, însoțită de acțiunea de utilizare a unor coduri fiscale străine; 2) daunele materiale care se află în legătură cauzală cu una dintre faptele prevăzute la art.196 CP RM sau la art.106 din Codul contravențional. De asemenea, prezența victimei (și anume – a contribuabilului de bunăcredință al cărui cod fiscal îl utilizează făptuitorul) denotă că nu ar fi suficientă aplicarea doar a art.241 CP RM. În aceste condiții, este întemeiată calificarea suplimentară a celor comise conform art.196 CP RM sau art.106 din Codul contravențional.

Codul fiscal, ca informație documentară, este parte a unui document fiscal. Reiese că utilizarea unor coduri fiscale plastografiate presupune folosirea unor documente false. Iată de ce, în ipoteza utilizării unor coduri fiscale plastografiate se atestă concurența dintre parte (art.361 CP RM, în situația folosirii documente-

lor oficiale false) și întreg (art.241 CP RM). Drept urmare, în acord cu regula fixată la art.118 CP RM, aplicabil va fi numai art.241 CP RM.

Infraacțiunile specificate la art.241 CP RM sunt infraacțiuni materiale. Ele se consideră consumate din momentul obținerii unui profit în proporții mari (în cazul infraacțiunii specificate la alin.(1) art.241 CP RM) sau a unui profit în proporții deosebit de mari (în ipoteza infraacțiunii prevăzute la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM). Pentru atestarea consumării infraacțiunilor specificate la art.241 CP RM, este necesară întrunirea următoarelor două condiții: a) să fie comise toate actele care alcătuiesc seria de acte preconizate, cuprinse de intenția făptuitorului; b) să fie obținut în întregime profitul în proporții mari sau deosebit de mari preconizat, cuprins de intenția făptuitorului.

Dacă subiectul infraacțiunilor specificate la art.241 CP RM are intenția determinată simplă de a obține un profit în proporții mari sau deosebit de mari, intenție pe care nu o poate realiza din cauze independente de voința lui, atunci fapta trebuie calificată ca tentativă la una dintre infraacțiunile specificate la alin.(1) sau la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM, indiferent de mărimea profitului obținut în realitate. Dacă făptuitorul manifestă intenție determinată alternativă sau intenție nederminată, calificarea trebuie făcută nu în funcție de orientarea intenției (întrucât nu este cu putință a o particulariza), dar în funcție de mărimea profitului obținut în mod efectiv.

În cazul infraacțiunii prevăzute la alin.(1) art.241 CP RM, este esențial ca mărimea profitului obținut să nu depășească 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei. În caz contrar, răspunderea se va aplica pentru infraacțiunea specificată la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM. Dacă practicarea ilegală a activității de întreprinzător nu implică producerea urmărilor prejudiciabile sub forma obținerii unui profit în proporții mari, cele comise pot fi calificate potrivit alin.(1), (5) sau (7) art.263 ori art.290 din Codul contravențional.

Pentru aplicarea răspunderii în baza art.241 CP RM, este necesar ca urmările prejudiciabile sub forma obținerii profitului în proporții mari să se afle în legătură causală cu fapta de practicare ilegală a activității de întreprinzător, nu cu o altă faptă (de exemplu, cu fapta de dobândire ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere).

Sub acest aspect, este ilustrativă următoarea speță: *R.G. a fost condamnat de instanța de fond în baza lit.a), e) alin.(2) art.241 CP RM. Sentința în cauză a fost atacată cu apel de către procuror, care a solicitat casarea ei, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri, prin care R.G. să fie condamnat în baza alin.(2) art.195 CP RM (pentru însușirea în proporții deosebit de mari), motivând că din materialul probator al cauzei rezultă vinovăția lui R.G. în comiterea însușirii în proporții deosebit de mari. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău, a fost admis apelul procurorului, sentința a fost casată, cauza a fost rejudecată și a fost pronunțată o nouă hotărâre, prin care R.G. a fost condamnat în baza alin.(2) art.195 CP RM. În fapt, instanța de apel a constatat: urmărind scopul dobândirii ilicite a bunurilor altor persoane prin înșelăciune, sub pretextul angajării la muncă peste hotarele Republicii Moldova, în perioada 15.06.2005-24.04.2006, R.G. a primit în total 8600 de euro de la Z.V., C.V., Z.I. și B.V., pe care i-a însușit. Acțiunile întreprinse de condamnat – încheierea contractelor de împrumut – sunt apreciate drept metode sub care se prezintă înșelăciunea. Prin intermediul acestor acțiuni condamnatul a exercitat o influențare asupra conștiinței și voinței victimelor, dezinformându-le conștient. În rezultat, acestea au considerat că tranzacțiile efectuate au un caracter legitim. Însă, condamnatul a prezentat vădit fals realitatea, imitând prin diverse căi îndeplinirea unor promisiuni ce nu țin de competența lui și susținând că are dreptul să se ocupe cu deschiderea vizelor și angajarea la muncă peste hotarele țării. Condamnatul nu posedă aceste drepturi, tăinuind de victime circumstanțele care trebuiau comunicate în cazul realizării cu bună-credință și în conformitate cu legea a tranzacției civile. În acest mod, condamnatul, încă la momentul primirii banilor de la victime, urmarea scopul de a-i sustrage și nu avea intenția să îndeplinească angajamentul asumat. De asemenea, intenția de a sustrage prin escrocherie este demonstrată prin lipsa de fundamentare juridică și economică a situației condamnatului, precum și prin caracterul irealizabil al angajamentului asumat [13].*

Latura subiectivă a infraacțiunilor specificate la art.241 CP RM se caracterizează prin intenție directă. Nici intenția indirectă, nici imprudența (concretizată în încredere exagerată sau în neglijență) nu pot caracteriza vinovăția manifestată în ipoteza infraacțiunilor prevăzute la art.241 CP RM.

Interesul material reprezintă motivul exclusiv sau dominant al infraacțiunilor specificate la art.241 CP RM. În acele cazuri când interesul material constituie motivul dominant, acesta fiind secundat de un alt motiv. Motivul secundar al infraacțiunilor prevăzute la art.241 CP RM îl constituie: teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător; năzuința făptuitorului de a nu fi identificat etc.

Așa cum am menționat *supra*, noțiunea „activitate de întreprinzător”, utilizată în art.241 CP RM, are același înțeles ca și noțiunea „activitate de întreprinzător” folosită în art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Pe cale de consecință, semnul constitutiv al noțiunii „activitate de întreprinzător”, folosite în art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi – „cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri” – este obligatoriu în vederea stabilirii conținutului noțiunii „activitate de întreprinzător” utilizate în art.241 CP RM.

Scopul asigurării unei surse permanente de venituri, și nu scopul obținerii veniturilor, reprezintă scopul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM. Or, o tranzacție singulară este comisă în scopul obținerii veniturilor, însă nu poate fi calificată în baza art.241 CP RM.

Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM este: 1) persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică (cu excepția autorității publice).

Infracțiunile analizate nu pot fi comise de o persoană juridică în ipoteza: a) desfășurării activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate (lit.a) art.125 CP RM); b) desfășurării activității de întreprinzător prin intermediul sucursalelor neînregistrate în modul stabilit de legislație (lit.c) art.125 CP RM).

Numai în unele cazuri subiectul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM are o calitate specială. Astfel, în ipoteza prevăzută la lit.a) art.125 CP RM, subiectul infracțiunii poate avea calitatea specială de fondator sau de reprezentant al acestuia, împuternicit prin procură autenticată în modul stabilit de lege. În ipoteza consemnată la lit.b) art.125 CP RM, subiectul infracțiunii nu are o calitate specială. În ipoteza specificată la lit.c) art.125 CP RM, subiectul infracțiunii are una dintre următoarele calități speciale: 1) fondator sau reprezentant al acestuia, împuternicit prin procură autenticată în modul stabilit de lege (în cazul desfășurării activității de întreprinzător prin intermediul filialelor sau reprezentanțelor neînregistrate în modul stabilit de legislație); 2) contribuabil sau persoană responsabilă a acestuia, căreia îi revine obligația de a depune cererea privind înregistrarea subdiviziunilor (în cazul desfășurării activității de întreprinzător prin intermediul sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale sau altor unități (cu excepția filialelor și reprezentanțelor) neînregistrate în modul stabilit de legislație). În fine, în ipoteza prevăzută la lit.d) art.125 CP RM, deosebim următoarele două cazuri: 1) subiectul infracțiunii nu are o calitate specială (în cazul desfășurării activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale sau de fabrică); 2) subiectul infracțiunii are calitatea specială de contribuabil sau de conducător al contribuabilului (în cazul desfășurării activității de întreprinzător fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când indicarea lor este prevăzută de legislație, ori al desfășurării acestei activități cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate).

În alt context, vom supune analizei circumstanța agravantă consemnată la *lit.b) alin.(2) art.241 CP RM* – „de două sau mai multe persoane”.

Astfel, în acele cazuri în care subiectul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM are o calitate specială, circumstanța agravantă prevăzută la *lit.b) alin.(2) art.241 CP RM* presupune doar ipoteza săvârșirii infracțiunii de doi sau mai mulți coautori. În cazul în care acest subiect nu are o calitate specială, circumstanța agravantă consemnată la *lit.b) alin.(2) art.241 CP RM* presupune trei ipoteze: a) săvârșirea infracțiunii de doi sau mai mulți coautori; b) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne; c) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane, care nu întrunește aceste semne.

În situațiile în care subiectul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM are o calitate specială, persoanele care nu au această calitate, însă care au participat la săvârșirea infracțiunilor în cauză, vor răspunde în baza *alin.(3), (4) sau (5) art.42 și art.241 CP RM*.

În continuare, vom examina circumstanța agravantă consemnată la *lit.c) alin.(2) art.241 CP RM* – „cu folosirea situației de serviciu”.

În această ipoteză, subiect al infracțiunii este, după caz: 1) persoana cu funcție de răspundere; 2) persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Persoanele care nu posedă astfel de calități speciale, dar care au luat parte la comiterea infracțiunii împreună cu subiecții speciali susmenționați, trebuie să răspundă nu în calitate de coautori, dar în calitate de organizatori, instigatori sau complici la infracțiunea prevăzută la *lit.c) alin.(2) art.241 CP RM*.

În sensul dispoziției de la lit.c) alin.(2) art.241 CP RM, prin „folosirea situației de serviciu” se înțelege săvârșirea unor acțiuni sau inacțiuni care decurg din atribuțiile de serviciu ale făptuitorului și care sunt în limitele competenței lui de serviciu. Folosirea situației de serviciu se poate exprima în utilizarea, după caz, a: 1) informației deținute în virtutea competenței de serviciu; 2) semnificației și autorității funcției ocupate; 3) subordonării pe scară ierarhică față de alte persoane etc. Totodată, sub incidența noțiunii „folosirea situației de serviciu” nu intră folosirea relațiilor de rudenie, de afinitate sau de amicitie, atunci când acestea nu au legătură cu funcția ocupată.

Aplicarea răspunderii în baza lit.c) alin.(2) art.241 CP RM exclude calificarea suplimentară conform art.327 sau 335 CP RM. În situația în care practicarea ilegală a activității de întreprinzător, soldată cu obținerea unui profit în proporții mari, este însoțită de excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, nu mai putem invoca regula fixată la art. 118 CP RM. În această situație, soluția de calificare este: art.241 (cu excepția lit.c) alin.(2)) și art.328 CP RM sau art.313 din Codul contravențional.

Concluzii

Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la practicarea legală a activității de întreprinzător. Noțiunea „activitate de întreprinzător”, utilizată în art.241 CP RM, are același înțeles ca noțiunea „activitate de întreprinzător” folosită în art.1 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Calificarea desfășurării activității de întreprinzător fără licență în baza art.241 CP RM (coroborat cu lit.b) art.125 CP RM) ar însemna nu altceva decât aplicarea prin analogie a legii penale, interzisă de alin.(2) art.3 CP RM. Pentru a fi atestată consumarea infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM este necesară întrunirea următoarelor două condiții: a) să fie comise toate actele care alcătuiesc seria de acte preconizate, cuprinse de intenția făptuitorului; b) să fie obținut în întregime profitul în proporții mari sau deosebit de mari preconizat, cuprins de intenția făptuitorului. Scopul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM constă în asigurarea unei surse permanente de venituri. Doar în unele cazuri subiectul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM are o calitate specială. În situațiile în care subiectul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM are o calitate specială, circumstanța agravantă prevăzută la lit.b) alin.(2) art.241 CP RM presupune doar ipoteza săvârșirii infracțiunii de doi sau mai mulți coautori. Calificarea faptei conform lit.c) alin.(2) art.241 CP RM exclude aplicarea art.327 sau 335 CP RM ori a art.312 din Codul contravențional.

Referințe:

1. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.245-247.
2. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr.2.
3. SPALATU, V. *Analiza juridico-penală și criminologică a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2011. 194 p.
4. SELEVESTRU, I. Victima infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”. Chișinău: CEP USM, 2015. nr.3, p.194-199. ISSN 1814-3199
5. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.62.
6. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.184-187.
7. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.116-118.
8. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.72-73.
9. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.355-359.
10. *Sentința Judecătorei sectorului Ciocana, mun. Chișinău, din 22.04.2013. Dosarul nr.1-118/2013*. [Accesat: 04.03.2017]. Disponibil: <http://www.jci.instante.justice.md>
11. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.99-102.
12. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.99-101.
13. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 27.02.2008. Dosarul nr.1ra-318/2008*. [Accesat: 04.03.2017]. Disponibil: www.csj.md

Prezentat la 05.03.2017